

посвятою «Іванові Франкові», «Сон» – з посвятою «Александрі С-вій», «Подорож до моря» – з посвятою «сім'ї Михайла М. Комарова», «Кримські спогади» – з посвятою «братові Михайлові», «Вечірня година» – з адресацією «коханій мамі»).

В другій модифікації, яка зустрічається частіше, адресат зазначається і позатекстово (як правило у заголовку), і у самому тексті, де його образ отримує ознаки як формальної, так і предметної вираженості: «До мого фортепіано», «На роковини Шевченка», «До товаришів», «Товарищі на спомин», «Братові й сестрі на спомин» та ін.

2. Вираженість адресата за ознакою його персоналізованості. За ознакою персоналізованості виділяють три типи адресатів: 1) персоналізований адресат; 2) узагальнений адресат; 3) умовний адресат. Кожен з цих трьох виділених типів адресатів має й свої різновиди.

1. Персоналізований адресат. Персоналізований адресат – це реальна, біографічна особа, якій присвячений адресований поетичний текст. В проаналізованому нами поетичному масиві адресованих текстів Лесі Українки було виявлено такі різновиди персоналізованого адресата: члени родини («Вечірня година. Коханій мамі», «Веснянка. Сестрі Ользі», «Братові й сестрі на спомин»), знайомий / знайома (Товарищі на спомин», «До товариша», «Жіночий портрет»), поет («На роковини Шевченка», «Уривки з листа»), дитина (Колискова):

*Ти знаєш, сестро, як блакитна нічка
бентежить серце, думку порива?
«Не спи, не спи!» – говорить ясний місяць, –
бо як заснеш, я промінь наведу,
немов стрілу, і встрілю в сонне око...*

/.../

*Чи знаєш, брате, як лагідна зірка
говорить: «Погаси робочу лампу,
покинь книжки, забудь свою роботу,
поглянь на мене і загадай ті зорі,
що десь далеко, там, у парі сяють,
я завжди в них дивлюсь, мов у свічада,
в таку блакитну нічку, як оця» [4, с. 240].*

2. Узагальнений адресат. Узагальнений адресат – це індивідуально неконкретизований адресат, який представлений певною масовою аудиторією. В адресованій ліриці Лесі Українки узагальнений адресат представлений такими поетичними текстами, як-от: «Ворогам. Уривок» і «До товаришів».

3. Умовний адресат. Умовний адресат – це адресат, який співвідноситься не з людською постаттю (в її конкретно-індивідуальній чи узагальненій іпостасі), а з певними образами людської уяви, яким надається більш або менш персоніфікована форма. В адресованих текстах Лесі Українки наявні такі різновиди умовного адресата: емоційно-психологічні процеси та морально-етичні переконання («Га», «До природи», «Мріє. Не зрадь! Я так довго до тебе тужила...»), музичні інструменти, пісні («До мого фортепіано», «Грай, моя пісне!...»), «На вічну пам'ять листочкові, спаленому приятельською рукою в непевні часи»), літературні поняття («Слово, чому ти не твердая криця...»), «На столітній ювілей української літератури»), місцевість («Кримські спогади»), міфологічні об'єкти та явища («До музи»).

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, значну частину поетичного доробку Лесі Українки становить адресована лірика, тобто поетичні тексти, предметом зображення в яких виступає комунікація із внутрішньотекстовим адресатом. Внутрішньотекстовий адресат поетичних текстів Лесі Українки може бути диференційований: 1) за ознакою його формально-предметної вираженості; 2) за ознакою його персоналізованості. Кожен з цих двох виділених типів адресатів має в адресованій ліриці Лесі Українки й свої різновиди. Перспективами подальшого дослідження поезії Лесі Українки стане дослідження специфіки художнього вияву образу автора та жанрової організації її адресованих текстів.

Література:

1. Кихней Л. Г. Стихотворные послания в русской поэзии начала XX века: дисс... канд. филол. наук: 10.01.02 / Кихней Любовь Геннадьевна; МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1985. – 175 с.
2. Ковтунова И. И. Поэтический синтаксис / И. И. Ковтунова. – М.: Наука, 1986 – 208 с.
3. Романова И. В. Поэтика Иосифа Бродского: лирика с коммуникативной точки зрения: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.01.01 / Романова Ирина Викторовна; ГОУ ВПО «Смоленский государственный университет». – Смоленск, 2007. – 44 с.
4. Українка Леся. Зібрання творів: у 12 т. / Леся Українка. – К.: Наукова думка, 1975. – Т. 1: Поезії. / [вст. ст. Є. Шаблювсько-го]. – 1975. – 448 с.

УДК: 821.161.2:82.091:82-3 «17/18»

О. О. Ніколова,

Запорізький державний університет, м. Запоріжжя

КОМІЧНІ ПСЕВДОМОРФНІ ПЕРСОНАЖІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ ПРОЗИ К. XVIII – І П. XIX СТ.

Стаття присвячена розгляду питання про специфіку та різновиди комічних псевдоморфних персонажів (псевдів) в українській та російській прозі к. XVIII – І п. XIX ст. Визначено основну диференційну ознаку таких персонажів та принципи їх системної класифікації. Виділено основні варіанти комічних псевдів, мотиви із ними пов'язані в контексті досліджуваних літератур, а також здійснено їх компаративний аналіз з акцентом на подібностях типологічного характеру. Зроблено висновок щодо подібностей, факторів, які їх обумовлюють, національних особливостей творчої конкретизації певних типологічних варіантів.

Ключові слова: псевдоморфні персонажі, псевди, мотив, комічне, бінарна антиномія.

COMIC PSEUDOMORPHIC CHARACTERS OF UKRAINIAN AND RUSSIAN PROSE IN THE END OF THE 18TH – FIRST HALF OF THE 19TH CENTURIES

The article deals with the problem of pseudomorphic characters's (pseud's) typology, its specifics and determinants in the Ukrainian and Russian prose in the end of the 18th – first half of the 19th centuries. We define the main differential feature

of such characters, principles of their system classification, variations of pseudos, motives that associated with them in the context of the investigated literature. We make a comparative analysis and we focus on the similarities of typology character. We make conclusions about the specifics, the factors that determine this specifics and national characteristics of the creative concretization of typological variants.

Keywords: pseudomorphic characters, pseudos, motive, comical, binary antinomy.

КОМИЧЕСКИЕ ПСЕВДОМОРФНЫЕ ПЕРСОНАЖИ УКРАИНСКОЙ И РУССКОЙ ПРОЗЫ К. XVIII – I П. XIX СТ.

Статья посвящена рассмотрению вопроса о специфике и детерминантах псевдоморфных персонажей (псевдов) в украинской и русской прозе к. XVIII – I п. XIX ст. Определены основная дифференциальная черта таких персонажей и принципы их системной классификации. Выделены основные вариативные разновидности комических псевдов, мотивы с ними связанные в контексте исследуемых литератур, а также осуществлен компаративный анализ с акцентом на подобиях типологического характера. Сделаны выводы об особенностях, факторах, которые их обуславливают, национальных особенностях творческой конкретизации определенных типологических вариантов.

Ключевые слова: псевдоморфные персонажи, псевды, мотив, комическое, бинарная антиномия.

Невідповідність істинного та видимо-рецептивного – одна з «вічних» тем у художньої творчості багатьох народів. Розгляд цього матеріалу з позицій компаративістики доцільно здійснювати на різних рівнях – від детермінант та загальних тенденцій функціонування до специфіки образно-мотивної реалізації в межах певних національно-жанрових традицій. Детальний аналіз останнього аспекту, в свою чергу, відкриває перспективи досліджень групи персонажів, спільною визначальною ознакою яких є псевдоморфність (від давньогрец. «псевдо» – «обман», «вігадка», «помилка» та «морфо» – «форма»), тобто тимчасова «несправжність», створена внаслідок порушення відповідності між їхньою сутністю та її вираженням/рецепцією: вони видають себе за інших/сприймаються як такі.

Для характеристики цього феномену, звертаючи увагу на деякі різновиди його прояву (рольові імітації, пародійні дублювання, примарні уподібнення) в міфах, ритуалах, архаїчних мімічних дійствах, античній літературі, знаний філолог О. Фрейденберг несистематично використовує оказіоналізм «псевди» [19, с. 15], [11, с. 290]. Однак запропонована науковцем лексема є дещо абстрактною і для первісних тематичних презентацій потребує доповнення вказівкою на «формальний фактор» фальсифікації («морфе») та рівень функціонування («персонажі»). Така семантична конкретизація є особливо значущою в заголовках, натомість у межах самих досліджень для зручності може бути використаний також й скорочений варіант – «псевди».

Розвиток наукової думки, спрямованої на осмислення питання про псевдоморфних персонажів (псевдів) у літературі відбувається не системно і характеризується лише спорадичною появою розробок окремих складових теми. При цьому основна увага приділяється нарративним кліше (мотивам та сюжетам) із удаваннями, перевдяганнями, метаморфозами, невпізнаннями, ситуативною невідповідністю тощо: [3], [9], [5], [6] та ін. Натомість, поодинокими є спроби виокремлення варіантів відповідних персонажів, створення їхньої типології, що й обумовлює **актуальність** наукового пошуку у відповідному напрямку.

Враховуючи обов'язковий для будь-якої типологічної систематизації феноменів принцип упорядкування складових через виділення структурно-опозиційних ознак, класифікацію псевдоморфних персонажів доцільно здійснювати на основі співвіднесеності їхнього ества та його зовнішньої презентації/рецепції із асоціативним дериватами бінарних антиномій: ієрархічної пари «верх – низ» та симетричного протиставлення «свого – чужого».

Категоріальна антитеза «верх – низ» представлена псевдоморфними персонажами, диференційованими в соціальній, патріархальній гендерній та етично-інтелектуальній ціннісних площинах. В першому випадку вони вдаються до обманного підвищення або зниження власного суспільного статусу (I), в другому – до крос-гендерної трагедії (II), в третьому – приписують собі неналежні/приховують притаманні їм моральні характеристики чи розумові здібності (III). Виокремлення різновидів псевдоморфних персонажів в межах інверсії уявлень про «своє – чуже» передбачає їх розмежування за рівнями антропності («людське – потойбічне» IV), вітальності («живе – мертве» V), рідинної (VI), етнічної (VII) приналежності, шлюбного «призначення» (псевдонаречені VIII) тощо. Як зазначає А. Байбурін, «в самих общих чертах свое – принадлежащее человеку, освоенное им; чужое – нечеловеческое, звериное, принадлежащее богам, область смерти» [2, с. 183]. У відповідному аспекті інтерпретує цю антиномію Є. Мелетинський: «речь с самого начала идет скорее о противопоставлении «своего» и «чужого»... «Свое», как уже указывалось, первоначально означало свой родо-племенной коллектив, субъективно совпадающий с «человечеством» [2, с. 46].

Змістовно-формальна дисгармонійність псевдоморфних персонажів якнайкраще відповідає природі комічного, заснований на протиріччях. Як слушно вказує, зокрема, М. Рюміна, «пограничность, маргинальность, «пороговость», обращенность, двусторонность, двусмысленность, двойственность и есть то, что составляет его (сміха – О.Н.) суть» [8, м. 3]. А головний принцип комічного, відповідно, «связан с видимостью и ее проявлениями: иллюзиями, обманом, самообманом, ложью. Виртуальностью, симулякрами, то есть лжеподобиями и т.д.» [8, с. 3]. Отже, закономірним є активне використання письменниками різних літератур псевдоморфних персонажів саме з метою досягнення сміхового ефекту, формування карнавальної атмосфери в комедіях, крутійських романах, пародійних поемах тощо.

На окрему увагу заслуговують комічні псевдоморфні персонажі української та російської прози к. XVIII – I п. XIX ст. Розгляд цього питання з позицій сучасної компаративістики, орієнтованої на руйнування авторитарного статусу «впливології» із її настановою на обов'язкове виявлення відносин «залежності» у вказаному контексті, відкриває неабиякі перспективи, оскільки демонструє подібності, обумовлені не стільки парними міжетнічними контактами, скільки типологічними збігами, зверненням до скарбниці «мандрівних мотивів» світової літератури. Відповідні образи української та російської прози досліджуваного періоду закономірно відображають наслідки суспільно-критичних спостережень й образних узагальнень, зроблених на ґрунті реальної дійсності (соціально-типологічний аспект), а також свідчить на користь загальнолюдського бінарності мислення, багатого комічного потенціалу формально-сутнісних невідповідностей (психологічний типологізм).

Мета статті – визначення основних різновидів комічних псевдоморфних персонажів, особливостей їх творчого використання в українській і російській прозі к. XVIII – I п. XIX ст.

Детальний розгляд об'єкту дослідження дозволяє зробити висновок, щодо поширення численних псевдів у межах його діапазону. Показовими у цьому плані є, в першу чергу, так звані «самозванці» (псевди I групи), які видають себе за осіб із високим суспільним положенням або внаслідок збігу обставин сприймаються як такі. Так, зокрема, образ псевдоцаря («Куп'янський самозванець» Г. Квітки-Основ'яненка) підпорядковується меті карнавальної репрезентації реального прецеденту безпідставних претензій на престол звичайного солдата Петра Чернишова, вираженню іронічного ставлення до примітивних народних уявлень (міфологізації царської влади); постаті псевдоревізора Пахома («Життя та походеньки

Петра Степанова» Г. Квітки-Основ'яненка) та «мільонера» Чічкова («Мертві душі» М. Гоголя) вводиться для осміяння сліпого поклоніння чинам та капіталу в сучасному авторам суспільстві, псевдодворян Тараканова («Каліф на годину») та Сені («Сеня») Є. Гребінки – для викриття родового чванства, гіпертрофованого захоплення титулами та генеалогією.

У російських романах, пов'язаних із традиціями пікарески, самозванство персонажів-крутиїв стає одним із засобів створення комічних невідповідностей та викриття «звичай»: псевдобарон Совест-Драл (російська версія пригод Тіля Ойленшпігеля «Совест-Драл Великий Ніс»), псевдопан та псевдопоміщик Дмитрицький («Пригоди, почерпнуті із моря житейського. Саломея» О. Вельтмана), «принц» Норд-Вест-Зюйд-Ост, «принц Голькондський» та псевдокняжна («Російський Жілблаз» В. Наріжного). У «Панночці-селянці» О. Пушкіна задля надання сюжету авантюрно-сміхового забарвлення в душі «комедії характерів» розіграш будується не на підвищенні, а на обманному зниженні соціальної статусності персонажа (Ліза в образі кріпачки Акуліни).

Комічні псевди III групи представлені сатиричними фігурами псевдосвященників (грішники, які переходять під маскою благочестя) та псевдорозумників (дурники, що удають освічених людей), потрібними письменникам для критики таких загальнолюдських вад як ханжество та пихате невігластво. Перші представлені, зокрема, у «Совест-Дралі Великому Носі» (хтивий пройдисвіт удає набожного абата), творах М. Новікова (ханжа із «Демокрита, що сміється»), вище згаданих романах Наріжного (крутий прикидається богомольцем), Вельтмана та Квітки-Основ'яненка (шахрай видає розпусних дівок за благочестиве сімейство), повісті «Маргарита Прокопіївна» Квітки-Основ'яненка (Маргарита – «Гартюф у спідниці»). Другі діють на сторінках оповідання «Купований розум» Квітки-Основ'яненка («обізнаний в науках» Харко) та «Мертві душі» М. Гоголя (узагальнена картина провінційної псевдосвіченості «вищого світу»). «Модну» псевдовченість персонажіє М. Новіков в образі світського блязня Плоха («Демокрит, що сміється»).

Не менш численними є також комічні псевдоморфні персонажі IV групи: у більшості випадків це кмітливі обманщики, які для власної користі грають роль причетних до сфери потойбіччя – чаклунів, провидців, магнетизерів, інферналів та ін. Сюжети за їхньої участі покликані осміювати захоплення магією, забобонами, езотерикою тощо, за рахунок яких живляться різні авантюристи, з позицій просвітницької ідеології. Значущим у цьому плані є, наприклад, викриття діяльності масонів у романах Г. Квітки та походеньки Петра Степанова) і В. Наріжного («Російський Жілблаз»). Автори намагаються продемонструвати читачеві, що такі гуртки влаштовуються з єдиною метою – виманувати гроші у простаків (Високопросвітлений видає себе за духовидця, брат Лікоріси – за злого демона, аби налякати маловірних тощо). Інший російський пікаро, Неох, грає роль жерця Перуна, прагнучи попенкувати із багатого, але недалекого роґоносця, що вірить у силу «магічних» обрядів («Казка про народження тафтяної мушки» М. Чулкова). В усіх творах неабияка увага приділяється пародійному відтворенню «сакральних ритуалів», розрахованих на обман потенційних жертв.

Значне місце посідають такі псевди у повістях Г. Квітки-Основ'яненка, матеріал для яких він бере безпосередньо із реальної дійсності: шарлатанська експлуатація віри у магнетизм стає предметом сатиричного розвінчання у «Маргариті Прокопіївні» (образи псевдопровидиці-сомнамбули та псевдоманітєзера), народна віра у знахарство – в «Знахарі» (дядечко Радивонович), захоплення демонологією – у «Герої очаковських часів» (близнірські вистави за участі псевдоінферналів – «квідьом», «чортів»).

На окрему увагу заслуговує також комічний «мандрівний сюжет» про солдата-«чаклуна», що задарма отримав обід та вигнав із хати коханця-«нечистого», представлений у «Повісті про вдалого молодого солдата» із «Письмовника» М. Курганова (за однією із версій саме він є джерелом комедій українських драматургів I п. XIX ст. – І. Котляревського, В. Гоголя, С. Петрушевича [1, с. 3]).

Окрема лінія презентована типовою для просвітницької творчості іронічно-інакомовною критикою суспільних недоліків у формі епістолярної фіксації вражень відстороненого («наївного») спостерігача. Традиційний фольклорно-літературний мотив «олюднення інфернала» (потойбічна істота удає людину) виконує ключову функцію для організації оповіді в авторському журналі Ф. Еміна («Пекельна пошта»), створеному, зокрема, за зразком сатиричних памфлетів Е. Ленобла, написаних, в свою чергу, «по гарячим слідам» Кульгавого біса» Лесяжа [7, с.9]: російський письменник запозичує художній засіб сатиричного викриття суспільних вад через діалоги Кульгавого та Кривого чортів. Цим же шляхом слідує й І. Крилов (журнал «Пошта духів»), застосовуючи типово бурлескний прийом розвитку сюжету відразу в двох світах («своєму», земному та «чужому», потойбічному). Надприродні створіння, вдавшись до антропоморфізації, аби приховати власну природу, знайомляться із життям на землі та обмінюються відповідною інформацією у листах. Гном Зор видає себе за сільського дворянина, сільф Световид – за знатного мандрівника, а в чортах Еміна не розпізнають їхньої темної сутності навіть клірики. Водночас, історії, що розповідають духи, часто є сатиричним замальовками типізованих проявів псевдоправденості в світському або церковному середовищі. Комічний ефект невідповідності підсилюється за рахунок парадоксального висновку, до якого підштовхують реципієнта автори журналів, – інфернали виявляються гуманнішими за людей, які перевершують надприродних створінь у своїй моральній зіпсованості. Ймовірно, саме з цією метою пов'язане обрання у якості «спостерігачів» саме демонічних істот, традиційно асоційованих із уявленнями про зло та гріховність.

Для створення гротескних гумористично-сатиричних картин російські та українські майстри слова, апелюючи до різних текстуральних традицій (античної, анекдотично-новелістичної, «демонічної»), використовують також традиційні мотиви формально-сутнісної невідповідності на рівні протиставлень «живого» та «неживого (матеріального, мертвого)». Відповідні їм псевдоморфні образи V групи функціонують у пригодах Совест-Драла (мотив «псевдосмерті»), «Каїбі» І. Крилова (мотив «лялька/автомат видають за живу істоту»), «Салдатському патреті» Г. Квітки-Основ'яненка («матеріальна подоба мислиться як живе»), у «Повісті про трьох подруг» із «Письмовника» Курганова, «Пересмішнику» М. Чулкова, «Російському Жілблазі» В. Наріжного (мотив «живого мерця») тощо.

Звернення до оповідного кліше крос-гендерної трагедії та псевдів II групи з метою створення сміхового ефекту характерне для російської прози досліджуваної доби: однією з головних причин популярності наративного кліше із перевдяганням чоловіка у вбрання протилежної статі серед російських авторів стає іманентна тогочасній художній словесності орієнтація на відповідний епізод широко відомої «Повісті про Фрола Скобєєва» (Фрол грає дівчину, щоб спокусити дочку багатія). Твір є одним з перших свідчень тих процесів демократизації давньоруської культури, які відбуваються внаслідок рецепції західноєвропейських фольклорно-літературних традицій. Карнаваліно-еротичний «мандрівний» мотив «чоловік удає жінку заради любовних пригод», популяризований баладами, анекдотично-новелістичним та пародійними жанрами, якнайкраще відповідає також потребам російської сатирично-гумористичної прози II п. XVIII ст., оскільки узгоджується із настановою на руйнування ієрархічної системи естетичних цінностей класицизму. Показовими у цьому плані є твори зі збірки авантюрно-крутиївських новел І. Новікова «Походеньки Івана, гостинного сина»: Селуян за допомогою сестри, одягнений у дівоче плаття, потрапляє до будинку Груші, щоб спокусити її і стати зятем багатія («Новгородських дівчат святий вечір»), а покоївка Наталя, яка лягає у ліжко із Ганнусею, виявляється семінаристом Іваном («Про нещасні пригоди

купецької дочки Ганусі»). Різноманітні сюжети, пов'язані із такими комічними непорозуміннями, представлені також у «Письмовнику» М. Курганова: в «Повісті про потішного педанта» недалекому псевдорозумнику підкладають у ліжко замість молодиці перевдягненого конюха, а у 326 історії дружина, нарядивши чоловіка у своє вбрання, відправляє його на побачення із коханцем (епізод, подібний до 7 новели VII дня «Декамерона»). Цілком закономірним є й звернення до мотиву «чоловік удає жінку заради любовних пригод» М. Чулкова у крутійському романі «Гожа кухарка, або Походеньки розпусної жінки», адже сама стихія пікарески вимагає удавань та перевдягань: коханця Ахаля Мартона видає за свою сестру і таким чином вводить в оману власного чоловіка.

Інші різновиди псевдоморфних персонажів із комічним змістовним наповненням в українській та російській прозі к. XVIII – I п. XIX ст. не настільки поширені, як вище розглянуті, та не мають чітко вираженого зв'язку із певними жанрами чи нарративними традиціями.

Отже, українські та російські письменники демонструють небезпідставний інтерес до інваріантів персонажів, псевдоморфності яких виникає внаслідок вербально-позиційного удавання (I, III, V групи), як засобів сатири. При цьому, вони по-своєму конкретизують їхні образи, пристосовуючи до потреб дійсності. Міжтекстові зв'язки творів, у яких функціонують такі фігури, проявляється на проблемно-тематичному рівні: включені в різні сюжетні ситуації ці псевди слугують спільній меті – вираженню критичного ставлення до плазування перед багатством та чинами (самозванці), лицемірства, ханжества (псевдоправденики), пихатої неосвіченості (псевдорозумники), примітивної забобонності, довірливості, захоплення «трансцендентним» (псевдоінфернали). Мотиви, засновані на формально-сутнісній невідповідності «живого» та «неживого/матеріального» користуються популярністю завдяки співвіднесеності із анекдотичними та фантастичними оповідними традиціями. Типологічні паралелі засвідчують значний комічний потенціал цього матеріалу. Водночас, подібні тенденції в кожній із обраних для компаративного висвітлення літератур к. XVIII – I п. XIX ст. мають свої векторні пріоритети, які впливають на результати комічної конкретизації псевдоморфності та засвідчують самобутні шляхи їх розвитку на даному етапі. Так, зокрема, російські автори частіше використовують псевдів у контексті любовно-еротичної, авантюрної тематики та алегорично-фантастичних форм журнальної сатири. Натомість українська проза більше позначена тенденціями реалістично-побутової репрезентації феномену в комічному аспекті.

Цікавим та перспективним, на нашу думку, видається також дослідження різновидів комічних псевдоморфних персонажів української та російської драматургії к. XVIII – I п. XIX ст. з метою виявлення універсальних подібностей загальнолюдського характеру та національної специфіки відповідних літератур.

Література:

1. Александрова Г. Порівняльні дослідження сюжету в межах національної літератури // Літературознавчі студії. – 2010. – Випуск 26. – С. 3–7.
2. Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов / А. К. Байбурин. – СПб.: «Наука», 1993. – 253 с.
3. Кржижановский Ю. Девушка-юноша (к истории мотива «перемена пола») / Пер. с польского // Русский фольклор. Вып. 8. – Л., 1963. – С. 56–66.
4. Макаренко Е. К. Жанровый аспект сюжета самозванства в русской драматургии и историографии конца XVIII – первой трети XIX вв. Дис. канд. фил.н. 10.01.01 – русская литература. – Томск: Том. гос. ун-т 2002. – 232 с.
5. Мелетинский Е. О литературных архетипах / Е. Мелетинский. – М.: Рос. Гос. Гумнитарн. Ун-т. Чтения по теории и истории культуры. – Вып. 4., 1994 – 136 с.
6. Никанорова Е. К. Мотив неузнанного императора в историко-беллетристических произведениях к. XVIII – н. XIX века // Роль традиции в литературной жизни эпохи: Сюжеты и мотивы. Сб. науч. тр. / Отв. ред. Е. К. Ромодановская, Ю. В. Шатин. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. гос. ун-та, 1995. – С. 39–52.
7. Рак В. Д. Русские литературные сборники и периодические издания второй половины XVIII века (Иностранные источники, состав, техника компиляции). Автореф. дис. на соискание ученой степени доктора филологических наук. Специальность 10.01.01 – русская литература. – Ленинград: Институт русской литературы (Пушкинский дом) АН СССР, 1990. – 47 с.
8. Рюмина М. Эстетика смеха. Смех как виртуальная реальность: Монография / Марина Рюмина. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 320 с.
9. Улюра Г. Гендерно маркированное передевание как комическое (на материале русской классической литературы) // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології.– Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2004. – Вип. 5. – С. 335–342.
10. Фрейденберг О. М. Идея пародии: (набросок к работе) // Сборник статей в честь С. А. Жебелева. – Л.: Без указания издательства, 1926. – С. 378–396.
11. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности / О. М. Фрейденберг. – М.: «Восточная литература РАН», 1998. – 800 с.

УДК 808.5:811.161.2

О. О. Романова,

Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЕКОНОМІСТА

У статті проаналізовано особливості процесу формування мовленнєвої культури економіста; вказано на деякі типові порушення норм літературної мови серед студентів, що можуть завважати взаєморозумінню між фахівцями і сформульовано аспекти, на які необхідно звернути увагу, щоб уникнути цих незручностей; запропоновано необхідні засоби для вдосконалення підготовки економіста.

Ключові слова: культура спілкування, ділове мовлення, мовленнєва культура, мовна поведінка особистості, мовна свідомість, мовленнєва діяльність.

UKRAINIAN SPEECH CULTURE AS ONE OF THE COMPONENTS OF THE PROFESSIONAL ECONOMIST CULTURE

The process of forming an economist's speech culture has been analyzed in this article and pointed to some breach of the norms of the literary language, among students which can prevent mutual understanding among specialists. The authors foreground the aspects which deserve attention in order to avoid possible inconveniences in communication and suggest essential necessary measures for improving professional training of economists.